

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

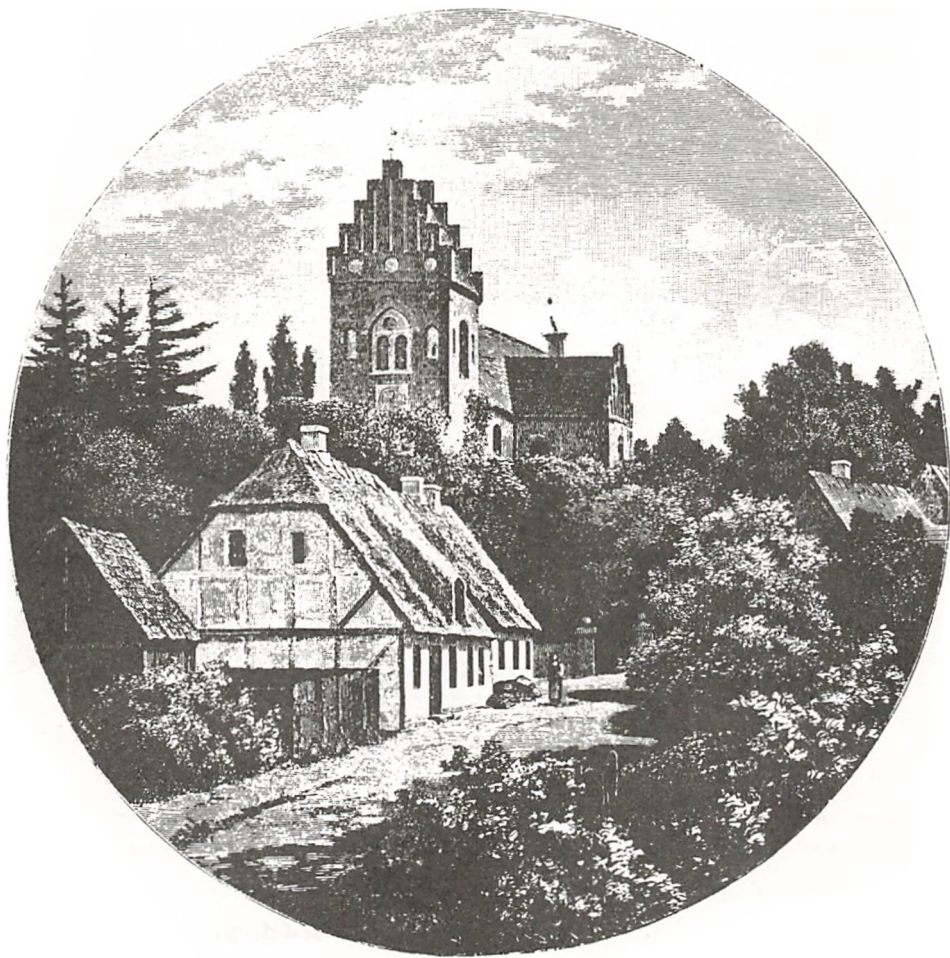
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

slægt og stavn

nr.2 1985

S L Æ G T O G S T A V N

ISSN 0107 - 539x

udgives af
SLÆGTSHISTORISK FORENING FOR STORKØBENHAVN

Formand: Jørgen Aasberg
Mac Donald Alle 15, 2750 Ballerup - (02) 97 01 71

Kasserer: Lone Wredstrøm
St. Kongensgade 89, 2., 1264 K - (01) 32 79 13

**Ansvarshavende
redaktør:** Pia Bondesson
Nordre Røsevej 1, 2300 S - (01) 58 38 78

**Øvrige redak-
tionemedlemmer:** Bjørn Sommer
Åboulevarden 14, 2200 N - (01) 35 23 89

Lone Wredstrøm

Grethe Aasberg
Mac Donald Alle 15, 2750 Ballerup - (02) 97 01 71

Tryk: Reproset, København

Bladet sendes gratis til foreningens medlemmer.

For enkelte numre er prisen kr 10 eller i årsabonnement kr 30 (3 numre pr årgang), der kan indbetales på foreningens girokonto nr 2 20 86 28.

Indlæg sendes til: Nordre Røsevej 1, 2300 S.

Eftertryk med kildeangivelse tilladt.

F R A R E D A K T Ø R E N

Endnu en gang opfordres vores læsere indtrængende til at indsende indlæg til SLÆGT OG STAVN, da vi er ved at løbe tør for stof. Vi vil gerne have både korte og længere artikler.

Pia Bondesson

FORMANDSSKIFTE

I forbindelse med det konstituerende bestyrelsesmøde efter generalforsamlingen meddelte den hidtidige formand, at han ikke så sig i stand til at afse tid til at fortsætte på denne post på grund af nyt og mere krævende arbejde.

Som ny formand vil jeg meget gerne udtrykke en tak til Otto Bendixen for hans store arbejde i foreningens bestyrelse - Han er een af foreningens initiativtagere og har ydet en stor indsats for vores forening. Jeg er glad for, at han stadig er medlem af bestyrelsen, så vi kan trække på hans store viden til gavn for alle slægtsforskere.

Jørgen Aasberg

JØDER SØGER RØDDER

I politiken søndag den 22.7.1985 har vi klippet følgende til orientering for medlemmer, der kan have interesse i jødiske familieforbindelser:

"JØDER SØGER RØDDER

Jøder verden over opfordres nu til at søge deres rødder. Stamtavler skal udarbejdes, og som udgangspunkt søger man først og fremmest familier, der kan give oplysninger fem generationer tilbage. Andre end jødiske familier kan også få oplysninger, hvis de mener, at deres familie har jødiske forbindelse.

Det stort anlagte genealogiske projekt styres fra Bath Hatefutsoth, det store museum som skildrer jødernes udlændighed. Det ligger i Tel Aviv, i forbindelse med Tel Aviv University.

Her er åbnet et Jødisk Genealogisk Center, som har et datasystem og et enormt arkivmateriale til rådighed. Til en vis grad har det fungeret i nogen tid og stået til rådighed med oplysninger om jødiske samfund over hele verden. Nu går man et skridt videre og tager fat på familierne.

Trods de vanskelige vilkår, som gennem tiderne har været jødernes lod, står instituttet langt fra på bar bund. Man har stamtavler, som går helt tilbage til det 12. århundrede.

Vil man have en stamtavle, koster det noget, dels som én-gangs-gebyr, senere i forhold til det arbejde, som skal gennemføres. Iøvrigt er projektet finansieret af kredse i Israel og USA, dels økonomisk men også ved at skaffe instituttets forskere adgang til diverse arkiver og private familiers dokumentmateriale."

"TINGHUSET" ...

Det nye i Esrum - det gamle i Maarum

Kronborg Birk, med tingsted i Esrum fra 1686, var en sammenlægning af Holbo herred, med tingsted i Maarum, og Kronborg Birk, med tingsted ved Kronborg.

Retsudviklingen efter Chr. 5's danske lov medførte sammenlægning af en del mindre herreder og birke. Det kunne i sig selv volde visse vanskeligheder: 2 Herredsfogeder - lige delige - hvem skulle man vælge?

Herredsfogeden i Holbo herred, Jacob Eriksen i Neillinge, løste dette problem. Han døde i 1686!

Sammenlægningen blev en realitet fra 15. juni 1686:

"Gjør Alle Vitterligt at eftersom Jacob Eriksen, Herredsfoged udi Holbo Herred, her i vort land Sjælland, ved døden er afgangen og Vi allenaadigst fornemmer at bemeldte Holbo Herred og Cronborg Birketing mageligen ved een Dommer skal kunne betienes. Da have Vi efter saadan beskaffenhed allernaadigst for godt befundet at bevilge og anordne, saa og hermed bevilge og anordne, at bemeldte Holbo Herred og Cronborg Birk saa og skal herefter for dets belejligheds Skyld, saavidt Rettens Administration angaar, annecteris og sammenligge under navn af Cronborg Birk, hvilket ting Vi allernaadigst ville ved Esrum hver Mandag at skal holdes, Og saasom Michel Sørensen, Birkefoged udi Hørsholm Birk opvarter nu ogsaa Cronborg Birk, saa skal han tillige med betiene Holbo Herred under ett, saa længe han lever. Men efter hans dødelige afgang skal Hørsholm Birk svarer under Kjøbenhavns Birk og Cronborg Birk og Holbo Herred herefter stedse Annecteret forblive. dat. 15 juni 1686". (1).

Stedet var udpeget, og saa maatte amtets bønder til at rejse et nyt tinghus.

Hvordan saa et tinghus ud for 300 aar siden?

I en Jordebog fra 1687 fandt jeg denne beskrivelse:

Kronborg Ambts Birche Ting Hus.

I forrige tiider og til aar 1686, blev holden Tvende Ting i Cronborg Ampt, Det Ene huer Løfuerdag udi Cronborg ved Kongens Hauve, hos Helsingør, det andet huer Mandag udi Holbo Herridt, uden for Maaromme i Skouven, Hvilke begge Ting ved Kongl. allernaadigste tilladelse bemeldte Aar er samlet paa Eet stød og under Een Ræt i Lunden oben for Esrum, Og der et nye Tinghus, som ald Amptet hauer bekostet, opsat, ved huilken Sambling betiendterne hafuer nu mehre bequemheed, end de i forrige tider, Thi først kand de forrette det Een Dag, huortil de tilforn maatte hafue Toe, For det andet saa hafues fangerne og deslige folk, som skal fra og til Tinget, derhostilstede, saa de ikke som til-

forn skal Kløres saa Lang vey fra og til Tinget, og fengselet paa Essrom, Udi huilket bemeldte Aar 1686: Opbyggede Nye Tinghuus, som bestaar af 8 Fag Huus, med Teiglsteen belagt, befindes dette efterfølgende til Inventarium, Næmlig,

Tingstuen

- 1 Jern Bielegger Kackelouen
- 1 Langt Fyrbord med en liden skoffe
- 3 Lange benke af Fyrbrædder
- 1 stachet ditto staaende ved Stuedøren
- Vinduer med Karmer, Rammer, Hengseler, Kraager og Hasper
- 1 Fyrdør ud til forstuen med 2 Hængsler, Klinke og klinkefald med jern Handgref.

Det lidet Kammer, som Skorstenen er udi

- 1 fyrbord med tilhørig foed
- 1 fyrbænk
- 2 Vinduer, uden stenger, som begge kand oplades, paa hver Vindue 3 kraage 2 Hasper
- 1 Dør for samme Kammer, indtil den Store stue, med 2 Hængsler, Klinke og Klinkefald og Jern Handgref.

I Forstuen

- 2 Fyrbænke
- 1 Fyr Lem paa den vestre Ende med 2 Hængsler og 1 Krog
- 1 Fyrdør for samme forstue ud til Marchen, med 2 Hængsler, klinke, Klinkefald og Handgref, Hasp og Kraag.

Stalden eller Lunden, som Hestene indsættes udi

- 2 halfue porte paa den Vester Ende med 4 Hængsler og 2 Kraage
- 2 halfue porte paa den østre Ende med 4 Hængseler, en Kraag og
- 1 Hasp, 1 liden Luge Lem på den Nørre Side med 2 Hængseler og 1 Kraag
- Jern Ringe med tilhørende Kramper til at binde Hestene ved
- 1 Fyrtrappe op til Loftet med 8te Trin.

Loftet aaben over

- 1 Lem ofuer Trappen med 2 Hængseler, Hasp og Krampe
- 1 liden Luge Lem paa den østre Ende paa Goulen, med 2 Hængsler og hasp og Krampe.

Uden omkring Huuset

- 1 Fjæl til Bænk for den vestre ende fastslagen paa trepælle
- 1 fjæl til Bænk for den østre ende fastslagen paa trepæle
- 8 Jern Ringe paa den Nørre Side, Fastslagen udi Stolperne til at binde Hestene udi. (2)

Vi mangler en redegørelse for væggene. Var de af sten, eller var det klinede vægge? Tegltaget giver en formodning om sten. En solid bygning var det, beregnet til at holde i mange aar.

Kronborg Birk - fra 1721 som Kronborg Rytterdistrikts Birk - fungerede til 16. juni 1848, hvor det igen blev delt til Kronborg vestre og Kronborg Østre birk.

Saa meget om det nye Tinghus!

Herredsfogden og tingskriv-
ren sidder ved bordet på den
ene tingstok. På de andre
tre stokke ses stokkemand
og tinghørere, mens to
mænd inde i kredsen for-
klarer deres sag, og tingal-
muen ærbødigt står udenfor
med hatten i hånden. -
Ostersøen Veylle 1665.

Fra "Daglig Liv i Danmark 1620-1720"

Det gamle Tinghus i Maarum.

Svenskerne faar skyld for saa meget! Det er faktisk ogsaa deres skyld, at vi ved lidt om tinghuset i Maarum.

I et brev fra Hans Rostgaard, kgl. Majestæts ridefoged paa Kronborg Len, dateret 17. november 1660, til Kong Frederik den 3. fremsendes et tingvidne om Chr. den 4's hus ved Helene Kilde i Tisvilde, der er ganske ruineret af fjenden.

Rostgaard betvivler, at Kongen vil lade det opbygge paany, da det vil koste en stor sum penge. Samtidig anmoder han om, at det der er tilbage af huset, maa bevilges Kronborg Lens bønder til istandættelse af "tvende forordnede Tinghuse, som begge af Fjenden er ganske borte". Bøndernes tilstand er nu saa slette, at de lidet kan gøre ved deres egne huse og langt mindre tinghusene ved egen hjælp. "Saadan Eders Majestæts Naade er de fattige undersætter en hjælp og Eders Majestæt til ingen skade".

Om Samme Tid som det sigt sig best
Gensidige offer i dag for i samme best best of
e. a. a. f. d. m. m.

Saa som det sigt sig best, Oth. Th. m. m. a. f. d. m. m.
L. s. s. Th. m. m. f. d. m. m. a. f. d. m. m. a. f. d. m. m.
riktig, Lykkelighed som offer. f. d. m. m.

Th. m. m. a. f. d. m. m. Oth. Th. m. m. a. f. d. m. m.
Guld og sølv, sølv og sølv, sølv og sølv, sølv og sølv.
22. oktober 1771. f. d. m. m. a. f. d. m. m. a. f. d. m. m.

Saa som det sigt sig best, Oth. Th. m. m. a. f. d. m. m.
som offer i dag for i samme best best of
e. a. a. f. d. m. m.

Saa som det sigt sig best, Oth. Th. m. m. a. f. d. m. m.
som offer i dag for i samme best best of
e. a. a. f. d. m. m.

Saa som det sigt sig best, Oth. Th. m. m. a. f. d. m. m.
som offer i dag for i samme best best of
e. a. a. f. d. m. m.

Saa som det sigt sig best, Oth. Th. m. m. a. f. d. m. m.
som offer i dag for i samme best best of
e. a. a. f. d. m. m.

Saa som det sigt sig best, Oth. Th. m. m. a. f. d. m. m.
som offer i dag for i samme best best of
e. a. a. f. d. m. m.

Saa som det sigt sig best, Oth. Th. m. m. a. f. d. m. m.
som offer i dag for i samme best best of
e. a. a. f. d. m. m.

Huset i Tisvilde ser sølle ud. Svenskerne har gjort det grundigt. Af de 8 mænds afsigt fremgaard det: Tyve Bindinger Hus udi Hovedtømmer er ikke ved magt, og findes der ikkun 100 tagsten overalt paa samme bygning. Og findes der ej mere endom 50 lægter. Og befindes Lofterne, Vinduer, Døre, Kackelovn, Bade Keddelovnen og Car saavel Schiven og Sengen aldeles borte. Gulvet er og borte. Ildstederne ganske ruineret og en stor del af Væggene er udslagen og Murstenene bortstjaalet.

Penge havde Frederik den 3. som bekendt ingen af. En stor del af riget var pantsat. Han bifalder Rostgaards forslag. I et brev af 4. februar 1661 tilskrives Eller Holch, Lensmand paa kronborg Len, at materialerne fra huset maa anvendes til tinghusenes istandsættelse. I konceptet staar, at Rostgaard skal have det, der maatte blive tilovers. Det er overstreget. Saa langt rakte materialerne nok ikke! (3).

Saaledes endte det kongelige hus ved Helene Kilde i Tisvilde som Lappesager til Kronborg Lens tinghuse.

1686 bliver disse to tinghuse afløst af det nye tinghus i Esrom.

I matriklen af 1686 (4) findes der kun 3 huse ved Tinget i Maarum, af disse tilhører nr 1 og 3 Hans Rostgaard. I Jordebogen 1688 (5) findes under Maarum sogn, ved Tinget Huse:

Rostgaard	1. Anders Smed	2 mark 4 sk. danske i Landgilde
kgl.	2. Jens Søfrensen	1/2 rdl.
Rostgaard	3. Maans Skaaning	et Holdshus
kgl.	4. Lars Hugger	1 rdl.

Det gav mig en formodning om, at Lars Hugger havde fæstet Tinghuset. Det viste sig senere at være tilfældet.

Gennem Kronborg amts Jodebogsregnskab, Contributions- og Ekstraskatteregnskab kan vi følge beboerne i Maarum Tinghuse eller Skovhuse, som det ind imellem kaldes.

Jeg vil her følge beboerne i "Tinghuset" op til nutiden.

Husets første fæster Lars Hugger, hed iøvrigt Lars Pedersen og var Hjulmand.

I gadehusfortegnelsen 1709 (6) staar Lars Pedersen opført med 6 fag hus og Kaaljord, samt sædejord i tdr. af overdrevet indtagen, giver i tærskerpeng 4 rdl.

Til Ekstraskatten i 1711 til Artilleri Hestes anskaffelse har vi et Mandtal fra Maarum. (7)

Smæde: Anders Smed ved Maarum Tinghuse, har et par Bæster og Køer, men er gl. over 80 aar, og idelig svag og arbejder intet, bor i Fr. Røstgaards Hus.

Hans Christensen smed ibid. har eget hus.

Hjuulmænd: Lars Hugger, boende i det gamle Tinghuus, er gl. og intet mere kan arbejde. Men Sønnen Esben Larsen, er aftakket soldat, maa fortjene fæden til sig, til sin Hustrue og smaa børn, samt de gl. udlevede Forældre.

Mogens Andersen er Træskomand, har eget hus og Bæster en vang og daglig haandværker.

Skrædere: Niels Skræder ved Maarum Tinghuse, har eget hus og 1 ko.

Huusmænd: Peder Sibberup her eget huus og 2 Bæster og 1 Ko.

Esben Larsen synes her at forsørge sine gamle forældre, men det bliver ikke ham, der overtager huset, han flytter til Trudstrup.

1712 fæster Ungkarl Anders Larsen sin gamle fader Lars Pedersens hus, som Faderen formedels høj aldersom og skrøbelighed til ham godvillig afstod. I indfæstning gav han 3 mark. (8)

Samme aar er Lars Pedersens datter Anne Larsdatter i Maarum gl. Tinghus kommet "galt afsted" med Jacob Andersen en Smed "der er løben fra sin kone i Køge". Paa tinget i Esrom den 4. okt. 1712 var Anne Larsdatter mødt som stævnet, medens Jacob Andersen - som saa mange andre mandfolk - var undvigt fra amtet! Mads Pedersen i Kagerup og Lars Gundersen i Maarum Tinghuse aflagde ed paa, at Anne Larsdatter intet ejede til lejermaals bødens betaling, saa dommen lød: I Taarnet paa Vand og Brød i 3 Uger! (9) Saa maatte Anne en tur "i Kloster" i Esrom, og det var nok ikke første gang, bødens størrelse taget i betragtning.

Lars Pedersen dør i 1713. Ved skiftet efter ham (10) den 14. marts anføres hans hustrue Margrethe Espensdatter og hans børn:

Espen Larsen i Trudstrup, sin egen værge

Jørgen Larsen, Landsoldat " " "

Anders Larsen " " "

Søren Larsen, Landsoldat " " "

Sidsø Larsdatter er øgtet af Lars Sørensen i Maarum

Anne Larsdatter, 27 aar, hendes formyndet er broderen Anders.

Boet blev vurderet til 35 daler 2 mark og 14 sk. Boets besværing udgjøre samme beløb, saa der blev intet til arv og deling.

Ved en synsforretning i 1717 (11) staar Anders Larsens hus for 8 fag. Huset er altsaa udvidet med 2 fag, det er vel sket, da Lars Pedersen gik på aftægt.

I jordebogen fra 1718 bestaar "Maarum Tinghuse" af 10 huse, heraf er det kun de to, der var med i den gl. matrikel, nemlig nr 1 (gl. nr. 2) og 10 (gl. nr. 1), det sidste er Fr. Rostgaards, der nu er købt af Kongen. Disse to huse er nævnt med hartkorn. 5 andre huse, heri Anders Larsens, er anført med "et stykke overdrevsjord".

Anders Larsen, nr. 4, har 11 fag hus og betaler i huspenge 6 rdl. og 64 sk. (12)

I 36 aar har Anders Larsen - ogsaa kaldet Anders Hugger - dette hus. I 1748 fæster Ole Hansen "et halvt hus nr. 4, som Anders Larsen afstaar paa grund af alder og svaghed. (13) Ole Hansen var gift med Birthe Andersdatter, der muligvis var Anders Larsens datter.

Anders Hugger i Tinghusene blev begravet 6. januar 1757.

Sidst paa aaret blev hans enke begravet. Her har præsten dog hverken anført hendes navn eller dato for begravelse!

Ole Hansen blev ikke gammel i huset. Han blev begravet den 18. februar 1759. Allerede 13. marts fik Niels Andersen fæste paa "hus nr. 4 med jordelod, som Ole Hansen fradøde, svarer 6 rdl. 64 sk. iflg. Jordebogen. Ægter enken". (14)

23. april 1759 blev Niels Andersen trolovet med enken Birthe Andersdatter. De blev viet 5. juni.

Birthe Andersdatter døde 1769 efter en tvillingefødsel, 40 aar gammel. Hun blev begravet 23. april 1769.

Niels Andersen "bar ikke Nag" ret længe. Den 9. maj 1769 blev han trolovet med Bodil Hansdatter, og de blev viet 11. juni.

Niels Andersen havde huset i fæste i 26 aar. Han døde i 1795 og blev begravet den 13. september.

I folketællingen 1801 finder vi Johannes Bertelsen anført som husmand med jord. Fæstebrev paa huset har han nu først faaet i 1807, men det er ikke usædvanligt. Niels Andersens enke har overdraget ham hu-

set, og naar afgifterne blev betalt, har ingen blandet sig i det. I indføstning betalte han 10 rdl. Føstebrevet er dateret 30. juni 1807. (15)

1799 den 18. januar blev Johannes Bertelsen trolovet med Kirstine Olsdatter. Under denne trolovelse i Maarum kirkebog har præsten tilføjet: N.B. Hermed tage de forhadte Trolovelser ende. Give Gud! at Ægteskabet maatte herefter blive Hæderligt; Men Ach, det vil vel snart ligne en Heste-Handel, nu man tillader hver anden vilkaarlig Skilsmisse og Ægteskabs Ophævelse. O Tempora, O Mores!

Dyd og Moral har aabenbart til alle tider været for nedadgaende!

1812 blev huset brandforsikret. (16) Det var lige før Statsbankerotten. At det var dyrtid ses tydeligt paa vurderingen:

Johannes Bertelsen i Maarum Tinghuse

a. Et Stuehus i sønder, 9 fag 8 alen dyb, Egebindingsværk og dels Murede og dels Klinede Vægge med Straatag, indrettet til en Stue, Kammer, Kjøkken med Bageovn, a faget 100 rdl.	er	900 rdl.
b. Et Sidehus i vester paa 4 fag 6 1/2 alen dyb, do Bindingsværk. Indrettet til Lo og Lade a faget 80 rdl.	er	320 rdl.
c. Det øster hus, 4 fag 6 1/2 alen dyb, do Bindingsværk, indrettet til Stald og Loe, a faget 80 rdl.	er	320 rdl.
	ialt	1540 rdl.

Johannes Bertelsen afstod i 1820 huset til Niels Nielsen, som fik føstebrev den 13. september 1821. (17)

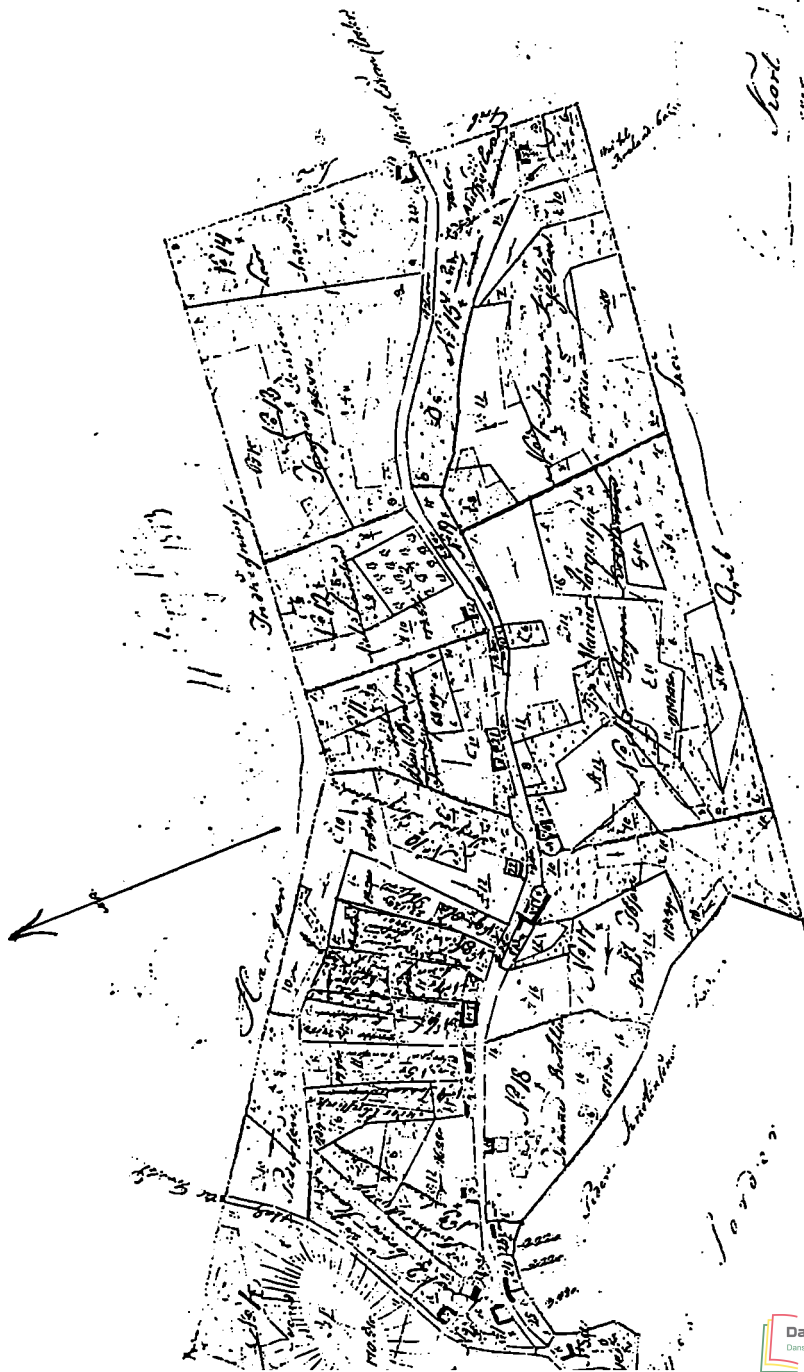
I den ny Matrikel fra 1844 faar huset nr. 18 af Maarum Tinghuse.

10. februar 1849 fik Niels Nielsen kgl. Arveføsteskøde paa huset, som nu kaldes "Koldsminde".

Husene i Maarum Tinghuse har faaet disse arveføsteskøder i tidsrummet 1829 til 1860. Her er saaledes Skøder baade fra Frederik den 6's, Christian den 8's og Frederik den 7's tid.

Niels Nielsen afstaar i 1855 sit hus til sønnen Jørgen Nielsen.

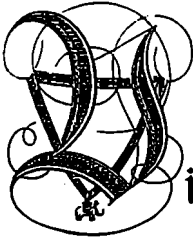
Jørgen Nielsen dør 1867, og hans enke Ane Hansdatter sælger i 1881 huset til Niels Peder Nielsen. Han er samme aar blevet gift med Johanne Marie Kristensdatter, Lars Jeppesens enke paa nr. 3.

Kort over Maarum Tinghuses Jorder, 1810.

Kort

- Maarum Tinghuses Jorder,
 1810.
 Maarum Tinghuses Jorder,
 1810.

i Frederik den Syvende,

af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders
og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stor-
maru, Ditmarsken, Lauemborg og Oldenburg,

Gjøre bitterligt: at Wi af særdeles Kongelig Naade herved skjode og
afhaande fra Os og Vore Kongelige Arvesuccessorer: til *Niels*

Nielsen det af *for* sig selv besiddede Guld *St. Annæ* Kaldet,
Maarum *St. Annæ* Maarum Sogn paa Frederiksborg Amt,
med *hellig* *St. Annæ* *St. Annæ* *St. Annæ*
med *hellig* *St. Annæ* *St. Annæ* *St. Annæ*
med *hellig* *St. Annæ* *St. Annæ* *St. Annæ*
4/17/51

Som Bilkonr for den herved skete Afhændelse fastsatte Folgende:

1.

Fornævnte *Niels Nielsen* paa herester
beholde og bruge dette Guld med Tilhørende som en uskyldig Eiendom for sig og
Arvinger eller den, til hvem *han* eller de i Kraft af dette Wort Arvesætte og
Skjodebrev maatte finde for godt at overdrage Eiendommen. Og er dette Skjode
vedhæftet et Kort over de til Huset hørende Jorder til Efterretning om blotet
Brændser; men, da Eiendommen afhændet saaledes, som den af Os besiddet, kan be-

Niels Peder Nielsen afstaar i 1910 nr. 18 og 3 til sin svigersøn Parcellist Anders Edvard Jensen, der i 1905 havde købt nr. 24 af Maarum Tinghuse og 3 d og 4 d af Maarum.

Nr. 18 "Koldsminde" indgaar nu i "Bakkesminde" som Anders Edvard Jensen i 1945 solgte til sin søn Richard Jensen.

Saa er vi til vejs ende med "Tinghuset".

Formaalet var at belyse, hvor det gamle Holbo Herredsting laa.

Det være hermed gjort.

Else Granberg
Kingsvej 47
2630 Taastrup

Kilde:

1. RA. Sjællandske Registre 1685-86, s. 660.
2. LA. Kronborg Amtstue, 379 b: Kronborg Amts Jordebog og Matrichel 1687, s. 87.
377 Kronborg Amts Jodebog 1688, s. 87.
3. RA. Bilag til Sjællandske Tegnelser 1661 4. febr.
4. LA. Kronborg Amtstue, 375: Kronborg Amts Matrichel 1686.
5. LA. " " 377: Kronborg Amts Jordebog 1688.
6. RA. Rtk. 2422.738.
7. RA. Amtsregnskaber: Kronborg Amts Ekstraskatteregnskab 1711.
8. RA. " " Regnskab for Jordebogens uvisse indtægter 1712-17, Kronborg Amt 1712.
9. RA. " " do Bilag til 1712
10. LA. Kronborg Amtstue: Skifteprotokol 1712-21.
11. LA. " " 576 a: Synsforretning 1717.
12. LA. " " 380: Hoved- Krigs og Portionsjordebog 1718
13. RA. Kronborg Rytterdistrikt: Jordebogsregnskab 1747-48.
14. LA. Kronborg Amtstue: Fæsteprotokol 1754-96.
15. LA. " " " 1807-17.
16. LA. Frederiksborg Amt, Holbo Herred, Brandtaxationsprotokol 1800-17
17. LA. Kronborg Amtstue: Fæsteprotokol 1818-32.

Desuden er anvendt Kirkebøger for Maarum Sogn, samt Skøde- og Panteprotokoller fra Kronborg vestre Birk.

1648

Holbo Herreds segl 1648.

NOGLE KOLDINGENSISKE SKIPPERE af navnet DALBYE i det syttende århundrede.

af Bjørn Sommer.

"Koldinghus Lens Regnskab 1610-11" er i 1984 fremkommet i en trykt to-binds udgave ved Birgitte Dedenroth-Schou.

Bind 2, der er registerbind, har bl.a. et personregister, der er ordnet efter fornavne - og det var med stor glæde, jeg konstaterede dette, da jeg eftersøgte faderen til søskendeparret Anne Thomasdatter (ca. 1610-54) - gift med Tyge Nielsen Sund i Kolding - og Søren Thomsen Kolding (ca. 1613-20/12 1669), der blev købmand og senere rådmænd i Nyborg(1). Som det fremgår, dækker det udgivne lensregnskab netop en periode, hvori søskendeparrets forældre har levet og virket i Kolding.

Af registerets mange Thomas'er giver kun én eneste noget, der kan kædes til de to søskende: nemlig skipperen Thomas Hansen Dalby. En Mads Nielsen Dalby optrådte nemlig 1655 ved registrerings- og senere skifteforretningen efter Anne Thomasdatter som fuldmægtig for Søren Thomsen i Nyborg, der var værge for sin søsterdatter Elsæ Thygesdatter.

Søren Thomsens valg af Mads Nielsen Dalby som fuldmægtig i sit sted sandsynliggør en relation de to mænd imellem, der udmærket kan være begrundet i slægtskab. Efter fundet af Thomas Hansen Dalby i kilderne synes slægtskabet mellem dem at være bekræftet, således, at man kan anse det for overvejende sandsynligt, at Thomas Hansen Dalby er fader til Anne Thomasdatter og Søren Thomsen.

Tilnavne, der i stil med "Dalbye" er dannet efter stednavne, kan i det syttende århundrede dels være egentlige slægtsnavne, dels være en personlig karakteristik af navnets bærer.

Præsten i Lyngå og Skjød Hr. Thomas Nielsen - selv søn af hospitalsforstander i Randers Niels Christensen(2) - havde f.eks. sønnen Otto Thomsen Lyngaae (1608-1671), præst i Haslund og Ølst sogne, blandt hvis børn man finder Ide Margrethe Ottesdatter Haslund (ca. 1654-1728), død i Sjelle Sogn, Framlev Herred, som enke efter præsten Christen Madsen Sommer.

Tilnavnene er her endnu ikke

slægtsnavne, men derimod reel oplysning om bærernes fødested, hvorfor de typemæssigt sorterer under kategorien "personlig karakteristik".

Analogt med ovenstående er det altså ikke så mærkeligt, at Thomas Hansen Dalbye i Kolding har en søn, der vælger at blive kaldt "Kolding" efter fødebyen fremfor at overtage faderens personlige tilnavn. Iøvrigt kan man spørge, om det ikke oftere er mennesker i omgangskredsen end personen selv, der vælger et karakteriserende tilnavn? Dog kan man forestille sig, at f. eks. halv søskende med fælles moder har fundet det praktisk med fælles tilnavn for at markere, at de er søskende for alverden (3).

Når Søren Thomsen i Nyborg aldrig anvender tilnavnet Dalbye, er det et indicium for, at navnet faktisk var en personlig karakteristik, der angav, at faderens fødested var Dalby - en af Koldings nabobyer!

Thomas Hansen fra Dalby i Nørre Tyrstrup herred, Vejle Amt, har altså slået sig ned i den nærmeste købstad, Kolding, som skipper - en profession, der også drager Poul Hansen fra Dalby til Kolding. Fællesskabet i fø-

dested, patronymikon, samt i valg af opholdsted og hverv de to mænd imellem lader ane, at vi her har at gøre med to brødre. De synes at have fået følgeskab af flere af familien. Blandt andet kendes en Hans Hansen Dalbye, men om hans profession kan jeg intet oplyse.

Omkring midten af århundredet har tilnavnet Dalbye udviklet sig til at være et egentligt slægtsnavn i Kolding. Mange af slægtens medlemmer er endnu skippere: I en skibsliste over skibe, hjemmehørende i Kolding 4 Februar 1641(4), fremgår det, at byens samlede flåde ialt rummer 221 "lester"(10a). Heraf er de 76 "lester" fordelt på 2 kreyere(10a) (24+18 lester) og 3 skuder (10+10+14 lester), der ejes af medlemmer af Dalbye slægten. Dog er en Søffren Biørnsen med-ejer af skuden på 14 "lester".

I 1641 lå således ca. 1/3 af Koldings lokale ud- og indskibningsmuligheder i Dalbye-slægtens hænder - - -

Efterfølgende fortegnelse over Dalbye-slægtens medlemmer er skitsemessig og ufuldstændig, men bringes her til glæde for den, der har mulighed for at arbejde videre dermed - eller for de, der skulle have supplerende materiale:

A. HANS ... i Dalby, N. Tyrstrup h., Vejle Amt. (lev. 1580).
Mindst 5 sønner: B 1 - B 5.

B 1. THOMAS HANSEN DALBYE i Kolding. Skipper. Evt g.m. KIRSTEN ... (5). Ægteskab indgået senest 1603. 5 børn kendes: C 1 - C 5. - Han har evt. drevet selvstændig handet ved siden af sejlads, thi i lensregnskaberne 1610-11 optræder hans navn på en liste over "Smør solgt til Købmand og Haandværksfolk" (6), og 20/6 1611 modtager han penge for 0,5 td. flamsk sild "af ham købt" (7). Leverede endvidere 1 læst ny Rostocker-tønder til Koldinghus (8). 1610 24/10 fik han bud om at fragte 2,5 skippund 6 lispund uld og 1,5 skippund låd fra Koldinghus til renteskriveren på Københavns Slot. Fremlagde 19/11 s. år

ved hjemkomsten bevis for fulden dt hverv (9). Er 27/11 atter i København med en last af 1140 td. havre til Københavns Slot, 2 store fuldpakkede søkke med uld og låd til Helliggeisthuset, samt 1 td. tørret ørrederfisk til Kongens køgmester". Modtager betaling herfor i Kolding 16/12 1610 (10 a).

B 2. NIELS HANSEN (DALBYE) kendes ikke, men to vokane sønner er skippere 1641 i Kolding. C 6 - C 7.

B 3. POUL HANSEN DALBYE i Kolding (ca. 1580-1641, begr. 13/5, 61 år). Skipper. g.m. ANNE ... (ca. 1593-1654 25/6). Ejer af en kreyert (24 lester). 2 sønner, 4 døtre. C 8 - C 13. - Lørdag d. 15/9 1627 lå han med sin skude på Kolding Rej, da slotsfogeden Hans Jensen og nogle andre borgere i byen lod indskibe adskilligt af deres private gods i forventning om uroligheder i byen. Om mandagen d. 17/9 ankom Kongen til Koldinghus, fuldt af sin hær, der for en stor del bestod af

lejetropper. Disse indkvarteredes i Kolding, hvor de forblev, også efter at Kongen næste morgen var draget bort. Kongens bortrejse fulgtes af mytteri og plyndringer vendt mod civilbefolkningen i Kolding. Nogle borgere kom om aftenen op til slottet for at søge beskyttelse, men næste morgen måtte de flygte fra slottet, fordi en løjtnant på vej hen imod slotsporten var blevet skudt. Slotsfogeden og lensmandens staldmester Bendix Sehested undslap til Strandhuse, hvorfra de kom med båd til Middelfart.

Poul Dalbye var i mellemtiden sejlet til Middelfart, the ved middagstid onsdag d. 19/9 "kom Hans Jensen til Middelfart til Poul Dalbyes skib" med en liden kiste "han vilde havd i Skibet". Næste dag afsejlede Poul Dalbye fra Middelfart til Helsingborg, hvor han forløssede Hans Jensens gods: "og Hans Jensen med sin Hustru og Børn sejlede med på samme Skude på samme Tid"(10 b).

B 4. MADS HANSEN DALBYE var 1641 formynder for Poul Dalbyes to umyndige sønner(11).

B 5. HANS HANSEN DALBYE var 1641 formynder for to umyndige døtre af Poul Dalbye(11).

C 1. LAURIDS THOMSEN DALBYE i Kolding (ca. 1603-1668, begr. 3/9, 65 1/2 år gl.). Skipper. Ejede 4/2 1641 en liden Skude på 10 lester.

C 2. ANDERS (THOMSEN?) DALBYE (ca. 1608-1658, begr. 20/5). Borger i Kolding. g.m. KIRSTEN ... (ca. 1592-1658, begr. 12/9), enke efter POUL ... 1659 16/1 beskikkede rådmand Peder Ud-sen Eskell Povel-senn, sl. Anders Dalbyes stiftsøn, til sit leiested(12).

C 3. ANNE THOMSDATTER i Kolding (ca. 1610-1654, begr. 5/8). g. i Kolding 1636 11/12 m. TYGE NIELSEN SUND. De fik døtrene Else (døbt 1638 2/7) og Kirsten (døbt 1640 27/9). 1655 20/10 og 6/12 lever kun datteren Else Thygesdatter, der er hos sin morbroder Søren Thomsen i Nyborg.

C 4. HANS THOMSEN DALBYE i Kolding (ca. 1612-1658, begravet 24/10). Skipper. Ejede 1641 4/2 sammen med Søffren Bjørnsen en Skude på 14 lester. Ægtede 1641 6/1 KAREN HANSDATTER.

C 5. SØREN THOMSEN (KOLDING) i Nyborg (ca. 1613-1669 20/12). Rådmand. g.m. KAREN PEDERSDATTER (ca. 1629-1702 31/10). Kom ca. 1626 i tjeneste hos købmand i Nyborg Niels Jensen Riber, hos hvem han 1635 havde tjent i 9 år. Indskød da 1334 rdl., hvorefter han skulle nyde 1/3 af gevinsten i et handelsfællesskab med Niels Jensen(13).

C 6. HANS NIELSEN DALBYE i Kolding. Skipper. Ejer 1641 4/2 en skude på 10 lester.

C 7. MADS NIELSEN DALBYE i Kolding. Skipper. g.m. MAREN ... (ca. 1600-1659, begravet 19/4). Ejer 1641 4/2 en kreyer på 18 lester. 1655 optræder han som fuldmægtig for Søren Thomsen i Nyborg (C 5) på dennes søsterdatter Else Tygesdatters vegne ved registrering og økifte

af boet efter Anne Thomasdatter(C 3). Muligvis den Mads Dalbye, der 1636 3/1 fik en datter døbt Barbara. Hun blev begravet 29/3 1659 og var da gift med Søren Pedersen.

C 8-

C 13 Poul Dalbye efterlod sig ved sin død 1641 2 sønner, der begge var umyndige, samt 4 døtre, hvoraf de 2 havde fået arv udbetalt forlods, mens 2 endnu var ugifte og umyndige(11).

KAREN POULSDATTER var først gift med handelsmand JENS JENSEN AMMITSBØL (begr. 1639 30/6), dernæst 1640 2/8 trolovet med NIELS NIELSEN ROJFELD. I første ægteskab var hun moder til en søn "Vng Jens Jensen" Ammitsbøl(14). Niels Nielsen fik også tilnavnet Ammitsbøl(15).

n. n. POULSDATTER var gift med HANS JOHANSEN(15).

Bjørn Sommer
Åboulevarden 14
2200 Kbhvn N

NOTER

1. I min artikelserie "Sønderjyder i Nyborg", Slægt og Stavn, 2. årg. nr 1-2, 1982 + 3. årg. nr 1, 1983, har jeg tidligere behandlet dette søskendepar. Specielt i 2. årg. nr 2, s. 3-9: "B-gruppen: Stammende fra Kolding", hvortil henvises.
2. Wiberge Præstehistorie: "Hospitalsforstanders søn". Niels Christensen havde tidligere været personlig kapellan hos Mogens Gøye og virksom ved gråbrødrenes fordrivelse fra klosteret i Næstved 1532. Allerede 1530 optrådte han som lutherisk prædikant i Randers og deltog på "prædikanternes" side i Herredagen i København juli 1530. Poul Helgesen omtaler ham som en "forløben Graamunk" (Ny Kirh. Saml. II, s. 729). 1535 forstander for Helligåndsklosteret i Randers. 1537 sognepræst ved Randers St. Mortens Kirke ("Kgl. Rettertings Domme og Rigens Forfølgninger fra Chr. III's Tid" I, s. 718). 1561-65 forstander for Randers Hospital. Død før 30/1 1566. (L. Fabricius, 1936: "Danmarks Kirkehistorie" II.1, s. 120 + 138. P. Severinsen, 1936: "Hvordan Reformationen indførtes i Danmark", s. 116 + 126-27. H. Heilesen, 1958: "Randers Klosters Historie", s. 4-5 + 8. "Krøniken om Gråbrødrenes fordrivelse fra deres klostre i Danmark", v. H. Heilesen 1967, s. 70. Biografi i H. Heilesen, 1958: "Randers Klosters Historie" s. 194. Thomas Nielsen, der var sognekapellan ved Randers St. Mortens Kirke før han blev præst i Lyngå, var født senest 1561. Han kan således ikke være søn af en Niels Nielsen Ferslew, der 1577 boede som student i København. Anna Levin angiver i 1927 i "Ferslew-Slægten fra Skagen", oversigtstavle II, at N. N. Ferslew var hospitalsforstander i Randers, men en hospitalsforstander af dette navn har aldrig eksisteret! Efter Niels Christensen var den senere borgmester i Randers Peder Pedersen hospitalsforstander til sin død 1590. Han afløses af Jens Christensen Skriver (død ca. 1607-08), der fratræder 1594 og nævnes som rådmand i Randers 1595-1604 (H. Heilesen, 1958, s. 195, se også Kcl. Brevb. 1609, 19/12). Enken Maren Christensdatter Bang (død natten mellem 20/21. marts 1608) nåede at blive gift anden gang med Jens Hansen Bay i Randers. Forøvrigt må Jens Skriver være en søn af Ribe-borgeren Christen Sørensen Bundtmager (ca. 1509-1611), stamfaderen til A-gruppen af sønderjyder i Nyborg (Slægt og Stavn 1982, 1 s. 5). Jens Hansen Bay anføres nemlig på stedbørnenes vegne i skiftebrevet 1611 efter Christen Sørensen Bundtmager ("Arkiv for Genealogi og Heraldik" 1908, s. 88-89).
3. Anne Elisabeth Madsdatter boyesen (21/5 1721 - 2/4 1801), g. 23/11 1753 i Svendborg med bager Jacob Pedersen Wilhjelm (22/9 1723 - 10/8 1797) var f.eks. datter af Mads Rasmussen, møller i Nyborg Slotsmølle og Anne Bertelsdatter, men tog Boyesen som tilnavn ligesom sine halvsøskende (Persh.

- Tidsskr. 14 R. VI, s. 127, Slægt og Stavn 1982, 2 s. 6).
4. Gengivet hos Frovin Jørgensen, 1972: "Hanssønnerne", Tavle XII. Alle oplysninger om skippere 1641 i det følgende har som kilde denne fortegnelse.
 5. Hypotese i Slægt og Stavn 1982, 2 s. 3.
 6. "Koldinghus Lens Regnekab 1610-11". Tekst (v. Birgitte Dedenroth-Schou, 1984), s. 153, nr. 35.
 7. Ibid. s. 206, nr. 223.
 8. Ibid. s. 333, nr. 569: Bilag 300.
 9. Ibid. s. 273, nr. 585.
 - 10 Ibid. s. 273, nr. 586. s. a. 323, nr. 521: Bilag 293, samt s. 194, nr. 120.
- "læst" er et gammelt rumnål for tøndevís udmålte varer af noget forskellig størrelse, men i reglen = 12 tønder. "Kornlæst" er derimod ca. 22 tønder. 1140 tdr. havre modsvares 95 læster af 12 tønder. Når der tillige i Thomas Dalbyes eksempl 1610 var plads til en tønne tørret ørredsfisk, har fragten til København udgjort 96 læster - svarende til fire overfarter med en kreyert på 24 læster. En krejert var et mindre, tremastet fartøj, hvori master og stænger var gjort i eet stykke træ ("Ordbog over Det Danske Sprog").
 - 10 Poul Dalbyes eget vidnesbyrd b. herom er gengivet hos Fr. Meidell 1891-93, Jydske Samlinger, 2. R. III: "En Herredagsdom af 13. Maj 1636, der belyser Tilstandene i Kolding under Hærens Mytteri i September 1627", s. 214. Slotsfoged Hans Jensen er omtalt i P. Eliassen, 1910: "Kolding fra Middelalder til Nutid", endvidere hos Frovin Jørgensen, 1972: "Hanssønnerne", s. 38-39. - En af de borgere, der om aftenen kom op til slottet, var forøvrigt rådmand Hans Jensen Viff, hvis søster var gift med Jon Pedersen Trelund i Ribe (Slægt og Stavn 1982, 1, s. 6-7).
 11. Frovin Jørgensen, 1972: "Hanssønnerne", s. 50.
 12. Frovin Jørgensen, Byrådsbogen 1972-73: "En liden fattig by II", s. 39. Peder Ud-sens enke ægtede senere Sone Pedersen, der kom til Kolding fra Nyborg (Slægt og Stavn 1982, 1 s. 7-8). "Dorthe Powelsdatter Zone Pedersens" blev begravet i Kolding 9/1 1671, 43 år, 6 måneder og 5 dage gammel.
 13. S. Larsen, 1965: "Studier over det fynske Rådsaristokrati i det 17de Århundrede", II, s. 264.
 14. Skifte efter Jens Jensen Ammitabøl 1639 27/9 (Kolding Bys originale Skiftebreve, nr. 1. Poul Hansen Dalbye er formynder for den unge Jens Jensen Ammitabøl. Laugsværge for enken Karen Poulsdatter er borger i Kolding Mikkel Hansen, hvem Frovin Jørgensen har viet et særligt kapitel i "Hanssønnerne".
 15. Frovin Jørgensen, 1972: "Hanssønnerne", s. 38-39. Dog har han ikke observeret, at Karen Poulsdatter var gift med både Jens Jensen og Niels Nielsen Ammitabøl.

GRAVSKRIPTER EFTERLYSES

af Lone Wredstrøm
St. Kongensgade 89,2
1264 Kbh. K.

I julegave fik jeg et fint beskrevet stykke papir med smukt sort papirklip langs alle kanter og nedenstående gribende afskedsdigt fra en ung (?) pige til sin familie.

Hverken jeg eller andre af mine bekendte havde før set lignende, hvorfor jeg rettede en henvendelse til Dansk Folkemindesamling.

Det viser sig, at samlingen ikke har noget af den slags, men de er meget interesserede i at få henvendelser om tilsvarende rundt om hos folk. Så derfor viderebringes samlingens bøn: Hvis De har sådanne, er samlingen interesseret i at affotografere og nærmere studere disse åbentbart sjældent bevarede mindeskrifter,

Feilbergs "Ordbog over det jyske Almuesmål" skriver: GRAVSKRIFT ... indskrift på en grav, men også: et prentet og med tegnede blomster prydet mindeskrift over en afdød; det er indfattet i en ramme og op-hænges i stuen som prydelse og minde (alm. i Vestj., Agger, sjældnere i Vens.) se ligvers; en gravskrift med en kort levnedstegning af den afdøde samt nogle vers, i regelen forfattet af degnen, slås på kisten og gives de døde med i graven; en kopi deraf ophænges i glas og ramme (Søvind s.).

Hvis nogle af læserne har familiefortællinger tilknyttede sådanne gravskrifter, er De også meget velkomne til at indsende dem til Slægt og Stavn, hvor det så kan bringes i et senere nummer.

I midterfeltet, som er omgivet med skraverede felter lavet af samme blæk som skriften, står afdødes navn, samt dato og dødsår.

På alle fire sider står digtet skrevet i korsform.

Hendes Vandring var Tung i de blomstrende Aar,
hun vandrede som Gud havde Skikket.
Nu er hun didganget, hvor Frelseren boer,
Hun er hos sin Fader i hisset.
Hun agte at blive sin Moder en trøst,
Alt paa hendes Alderdoms Dage.
Hun var udaf hjertet sine Sødskjendes Lyst
Men hun modte fra Dem bortdrage.
Nu har hun det godt, for alt vad hun led
Nu har hun det Salige Hvile og Fred,
Derfor grød ei mere for hende
hun er udi himlen at finde.

Gud trøste Eder alle
Som var min Vandrings
Lyst, Lad Sorgjen ikke
falde, for tungt på
Eders Bryst, Lad Troen
Eder trøste. Det er en
stakket Frist, Naar
dette lys er slukket. Da
skal vi saales hist.

KAREN ANDERSDATTER
DÓD DEN 6 OCTOBER
1867

Farvel nu ender mine
Dage, farvel enhver
Som jeg har kjendt.
Formældre, Søkend som
er tilbage, farvel nu
har min Smerte endt.
Nu har jeg stridt den gode
Strid. Nu hviler jeg til
Evig tid.

Farvel kjære Moder, o grød ikke meer.
Jeg veed at mit Savn gaar dit Hjerte saa nær,
hav tak for din penhed, for kjærligheds Pleie,
Som du haver Skjænket, mit Smertefulde Leje.
Hav tak, for hver Taare, Du ofre min Grav,
Hav tak, o, hav tak, Farvel og Godnat.
Nu ender jeg mine Ungdoms Aar,
Og glemmer Verdens Møie,
Vi findes blandt de Dødes Kaar,
Hos Gud udi det høje.
Nu har jeg ingjen Smerte meer,
Eiheller Modgangs Tider,
Vi bliver nog forsamlede
Hos Gud i Himmerige.

I N D H O L D

Fra redaktøren	s. 2
Formandsskifte	s. 3
Jøder søger rødder	s. 3
Else Granberg: "Tinghuset". Det nye i Esrum - det gamle i Maarum	s. 4
Bjørn Sommer: Nogle koldingensiske skippere af navnet Dalbye ...	s. 15
Lone Wredstrøm: Gravskrifter efterlyses	s. 22

FORSIDEBILLEDETS TITEL: *Landsbyen Gentofte ved København. Xylografi 1890.*

(Fra "Gunnar Knudsen: Dansk bondeliv i forrige århundrede", 1975).